

Foto: Hans Jørn Anhøj

GEOGRAFISK HAVES VENNER

Nyhedsbrev nr. 4 – 2013

www.geografiskhavesvenner.dk

Geografisk Haves Venner!

Af Hans Jørn Anhøj

Geografisk Haves Venner - det er det, vi er, og derfor bakker vi op om Geografisk Have, hvor behovet er - og vi er i stand til det!

Følgende lille beretning illustrerer, at det ikke alene drejer sig om at arrangere plantemarked og udføre frivilligt arbejde:

For nogen tid siden kunne man læse i avisen, at der i forbindelse med Kolding byråds forhandlinger om budgettet for 2014 var indgået aftale om placering af en terapihave (antistresshave) i Geografisk Have. I følge avisomtalen ville terapihaven omfatte et betydeligt areal og være lukket område for havens øvrige gæster. Bestyrelsen for GHV protesterede, og i teksten til det endelige budget er terapihavens placering helt åben. Vi har nu de bedste forhåbninger om, at Geografisk Have fortsat vil være et sted for alle og med de udviklingsmuligheder, det nuværende areal giver.

At der bliver lyttet til GHV's gode argumenter skyldes først og fremmest den store tilslutning, foreningen har. Næsten 800 medlemmer fordelt på 484 medlemskaber er ikke sådan lige til at overse. Tak til alle jer, der gennem jeres medlemskab giver styrke til GHV's stemme!

Forpagteren af Geografisk Haves café i de seneste to sæsoner har opsagt sin kontrakt. Forhåbentlig vil det

lykkes for Geografisk Have at finde en velfungerende løsning. Det er ikke nogen let opgave, for der spindes ikke guld på omsætningen i en café et sted som Geografisk Have, hvor der hen gennem sæsonen er mange stille timer.

Glædelig jul og godt nytår!
På gensyn i Geografisk Have i 2014.

Photinia villosa. (Foto: H J Anhøj)

Mellemstore Acer

Tekst: Aksel H. Sørensen, havekonsulent

Jeg har valgt fire mellemstore Acer til dette nummer. Det kunne være fire andre, men de valgte har jeg set som gode eksempler et eller flere steder. De har vidt forskellige egenskaber, lige fra robusthed til finhed og elegance. Alle fire kan bruges i haver af den gængse parcelhushaves størrelse.

Navr, *Acer campestre*, var tidligere en meget anvendt plante til klippede hække. Jeg husker den fra min barndomshave, hvor den stod på de tre sider af en stor landbohave, og jeg skulle klippe den, da jeg blev gammel nok til det. Heldigvis var den kun omkring ¾ m høj. Den plantes stadig som hækplante, men vist ikke i samme udstrækning som tidligere, skønt det er en god og robust hæk. Minusset ved den er, at den ofte skæmmes af en grålig meldugbelægning.

Navr som træ er et godt mellemstort træ i forskellige sammenhænge og bliver som regel 10 – 15 m højt med rund krone. Med den størrelse kan den bruges i mange haver og som allétræ. Til dét formål er det en fordel at vælge en enkelt sort med så ensartede planter som resultat.

Gamle navrtræer kan på afstand minde om egetræer. Da navr tåler både blæst og skygge, er den også velegnet i læplantning. Kun få træer egner sig som navr til såvel pryd- som læplanter.

Den får skinnende gule efterårsfarver. Nogle få sorter af navr findes med svagt voksende kugleformet krone. F.eks. *Acer campestre* 'Nanum'.

Acer carpinifolium (foto: Wikipedia)

Avnbladet løn, *Acer carpinifolium*, ligner ikke en løn/ahorn på bladene, men derimod en avnbøg, deraf det danske navn, og af samme grund kan den ikke forveksles. Bladene sidder parvis som på andre løn/ahorn, i modsætning til avnbøg, hvor de sidder enkeltvis. Højden bliver op til ti meter. Arten er ikke særlig almindelig her i landet, hverken i planteskoler eller haver.

Den er ikke særlig sart eller vanskelig, så det behøver ikke holde os tilbage for at plante den. Beskrives endda som særdeles hårdfør og trives i næsten alle jordtyper. Efterårsfarverne i gulbrunt, og bladene sidder på meget længe.

Acer cissifolium kan udvikle sig som et stammet eller buskagtigt træ. I hjemlandet Japan kan den blive 12 m høj.

Den gamle plante i Geografisk Have er vel ikke mere end omkring fire-fem m (efter hukommelse i skrivende stund). Til gengæld er grenene udbredte, så den efterhånden former en stor parasol. De grønne, vingede frugter hænger i lange rakler. Efterårsfarver changerer i orange/orangerød. *Acer cissifolium* trives bedst i ikke for tør jord og tåler ikke blæst.

Acer cissifolium (foto: Wikipedia)

Russisk løn, *Acer tataricum*, minder en del om den mere almindelige ildløn, *Acer ginnala*, med meget kraftige efterårsfarver. Russisk løn får en mat lyserød efterårsfarve, men forinden har den en endnu længere periode med meget iøjnefaldende røde frugter. Blomsten er grønligvide og sidder i små opretterunde stande.

Allerede i juni anes den røde farve på de enormt mange frugter, der fylder træet langt ind i september. Russisk løn bliver et lille træ på ca. seks meter, trives bedst i dybmuldet og ikke for våd jord. Min egen plante står i surbundsbedet, hvorunder der er sandjord og trives dér udmærket.

Det største problem for de nævnte arter – Navr undtaget – er nok at skaffe dem, men søg og spørg hos specialplanteskolerne, f.eks. Lønbæk Planteskole i Tvis v/Holstebro eller GHV's plantemarkeder (juni og september).

Stormfald oktober 2013

Af Tine Kierkegaard

I år blev vi igen ramt af orkan, og det gik også ud over Geografisk have denne gang. Dog ikke nær så slemt som i december 1999.

Haven er midlertidig lukket, da vi ikke kan forsvare, at publikum går rundt blandt de mange såkaldte "hængere". Vi er en offentlig park, og dermed har vi ansvar som sådan. Det betyder, at faremomenterne skal ryddes af vejen, før vi igen kan åbne lågen.

Oprydningsarbejdet forventes at være færdigt 2-3 uger fra dags dato.

Foto: Tine Kierkegaard

Desværre gik det ud over vores Paulonia ved væksthuset, der væltede igen. Den blev rejst op ved sidste storm, men rodnettets var tydeligvis ikke udviklet ordentligt siden dengang, så nu måtte den lade livet. Den store Paulonia ved indgangen fik også et knæk denne gang og er nu meget skæv. Vi lader resten stå indtil videre.

Det store egetræ midt på plænen har mistet en stor del af toppen og her venter vi på, at en lift kan komme op og pille den ned, da den ligger i kronen.

Vi vil annoncere på hjemmesiden, hvornår det er sikkert at færdes i haven igen.

Løg- og knoldplanter skal lægges og ikke plantes!

Af Tine Kierkegaard

For snart mange år siden kastede jeg mig over at udarbejde en opgørelse over løg- og knoldplanter, defineret ud fra Liliacea i klassisk forstand (Engler 1964) samt afgrænset af det euroasiatiske område, og vel at mærke dem, der var hårdføre i Danmark.

Hele opgaven tog udgangspunkt i planternes geografiske udbredelse, med andre ord deres geografiske placering. Det var vigtigt for mig at inddrage så vel edafologi (læren om jordens sammensætning), planteøkologi, plantegeografi som plantesamfund.

Denne opgave vil ligge til grund for en række artikler, som vil blive bragt i nyhedsbrevet over et par gange. Før vi går videre, vil jeg definere nogle vigtige begreber, da der er mange anderledes betegnelser i omløb (f.eks. løgknold, rodknold), der ikke botanisk korrekt.

Jordstænglen, rhizomet, er langstrakt, lodret eller vandret, lavbladet, mere eller mindre skæiformet, til

tider med løvblade udgående fra jordstænglen.

Lodrette jordstængler med korte led har ofte rosetter ved jordoverfladen, mens vandrette jordstængler med lange led ofte har spredte overjordiske skud. Birødderne er ofte sugerødder eller hos enkelte ammerødder.

Stængelknolden er en tyk, opsvulmet jordstængel, der fungerer som ammeorgan. Disse kan være vandrette eller lodrette (f.eks. *Colchicum*).

Løget er en kort, ofte fladtrykt stængeldel (løgkagen). På undersiden bæres birødder og på oversiden tykke næringsfyldte blade (løgskæl). Er løgskællene mange og overfladen af løget glat, kaldes løget kappeklædt (tunicatus). Er løgskællene skælførmede og få kaldes løget skælklædt (imbriacatus).

Løg er oftest underjordiske, men overjordiske løg findes, f.eks. som yngleløg (ses i bl.a. *Allium*) eller i bladhjørner (ses bl.a. i nogle arter af *Lilium*). Yngleløg findes dog hyppigst under jorden og dannes i hjørner af løgskæl (hos nogle arter af *Tulipa*).

Hvorfor fortælle alt dette om definitioner og om at dyrke løg?

Jo, det er vigtigt for forståelsen af planten og det følgende, at de rigtige begreber er på plads.

Foto: Tine Kierkegaard

Det er også vigtigt at kende de faktorer, der i øvrigt er af betydning for, om arten vil vokse det pågældende sted. Ligesom Geografisk Have definerer sine planter indenfor det tempererede klima, er de jordstængler, løg og stængelknolde, der omtales her, defineret i det tempererede klima.

Ud fra klimadiagrammer og øvrige definitioner af klimatiske forhold, kan det ses, hvilke naturlige vækstforhold, planterne har, og deraf kan sluttes, hvilke dyrkningsforhold de skal have herhjemme.

Planter fra det Vest- og Centraleuropæiske område samt Sydeuropas bjergområder vil kunne trives bedst her i landet, uden at der tages specielle forholdsregler i forbindelse med dyrkningen.

Planter, der gror, hvor temperaturudsvinget i løbet af året ikke er så stort, men hvor der er en tørkeperiode om sommeren, vil også have god chance for at overleve, hvis der kan skabes en tørkeperiode (dvs. planter fra de lavtliggende områder i Syd-europa, Vestasiens højsletter og det lavereliggende bjergområde (Mesched)).

Planter fra områder, hvor temperaturudsvinget i løbet af året ikke er så stort, men hvor der er en tørkeperiode forår og efterår og en våd sommer, kunne også overleve, hvis der kan skabes de beskrevne forhold (dvs. planter fra det østlige Centralasien, Tsinan i Østasien og Japan).

Ovennævnte gælder ikke kun for løg og knolde, men også andre planter.

Ud fra ovennævnte skal man derfor være opmærksom ved køb af frilandsløg og -knolde.

Løg og knolde skal købes i tør, liljer og vibææg dog i let fugtig tilstand.

Forårsblomstrende købes først på efteråret, efterårs- og sommerblomstrende købes sidst på sommeren.

Køb altid i starten af salgssæsonen for at undgå skader på løg og knolde.

Undgå køb af løg og knolde i supermarkeder, da de ofte er opbevaret ved for høj temperatur, hvorved løg og knolde ødelægges efter 10-20 dage. Undtagelsen er *Allium* og *Tulipa*, der bedre kan tåle de høje varmegrader.

Løg og knolde skal helst opbevares tørt og køligt ved ca. 7 grader. Liljer og vibææg skal fra forhandleren være beskyttet mod udtørring, f.eks. ved at ligge i savsmuld.

Løg og knolde skal være faste og se sunde ud. Området, hvor rødderne dannes skal være fast. Ingen antydning af sygdomsangreb eller stødpletter, og de skal have hele uplettede hinder.

Se efter om løg og knolde er præparerede. Hvis de er det, er de beregnet til fremdrivning indendørs og kan først flyttes ud efter første blomstring.

I næste artikel omtales jordforberedelse, lægning og pasning året rundt.

Dahliakåringen 2013

Tekst og foto: Tine Kierkegaard

Så kom dagen for årets sidste event og dermed dahliakåringen.

I år blev det næsten lige mellem nummer ét og to, og med et lidt større spring ned til nummer tre.

1. **Miss Eileen** – storblomstret, fyldt, orange, 15 - 20cm Ø, blomstrer jul.-nov., højde 120 cm.

2. **Fleurel** – storblomstret, fyldt, hvidlig på 20-25 cm Ø, blomstrer aug.-nov., højde 90 cm.

3. **Wink** – enkelt, ikke fyldt, pinkfarvet blomst med vinrød midte på 5-10cm Ø. Blomstrer jul.-nov., højde 60 cm.

De tre vindere

Temamøde 2013

Af Hans Jørn Anhøj

Bestyrelsen har den 15. november været samlet til det årlige temamøde for at analysere resultaterne af indsatsen i år - og ikke mindst for at se fremad og få sat mål for de nærmeste års aktiviteter.

Geografisk Haves leder Tine Kierkegaard deltog i mødet.

Det blev et langt møde med gode drøftelser. Blandt de emner, der var på dagsordenen kan nævnes udvikling af frivilligarbejdet, det verserende masterplanarbejde og foreningens medlemservice.

Referat af temamødet er allerede - eller bliver snarest - lagt ud på GHV's hjemmeside, hvor det kan ses under medlemsinformation.

Generalforsamling

Reservér allerede nu

søndag eftermiddag den 23. marts 2014

til GHV's generalforsamling og foredrag.

Dagsorden m.m. følger i nyhedsbrev 1/2014